

dan te bedienen, om zich vast te houden. Dit nam ik meermalen waar; ook schreef iemand eens over dit verschijnsel in *D. L. N.* Of de buisjes inderdaad slechts tot een soort veiligheids-anker dienen, is niet zeker. Oudemans zegt, dat de meeningen over de beteekenis nogal verdeeld zijn.

Aan de paring gaat bij deze diertjes een eigenaardig voorspel vooraf. Twee diertjes plaatsen zich dan met de koppen aaneen, „net of ze elkaar wat te vertellen hebben“, zegt Oudemans; het mannetje omsluit dan de sprieten van 't wijfje met de zijne, die met uitsteeksels voorzien zijn, en wordt dan door 't wijfje omhooggetild. Zoo loopt het wijfje soms verscheidene dagen rond.

Van de enorme krachtsontwikkeling bij de insecten zijn sterkere staaltjes bekend, daarom is dit niets bijzonders. Stelt u echter eens een homo sapiens-wijfje voor, die haar galant eenige dagen aan z'n snor rondsjouwt! (Vergeefde vergelijking tusschen snor en sprieten).

Als schadelijk staan de diertjes niet bekend. Mocht dus iemand die acrobaten in z'n huis of serre vinden, dan behoeft hij zich niet ongerust te maken, ze komen steeds

van buiten en nestelen zich niet in de huizen.

Overigens kunt ge *Sminthurus* te zien krijgen als ge ergens rustig in 't gras gaat liggen. Wanneer ge dan tusschen de halmpjes doorkijkt, kan 't licht gebeuren dat ge onze groene of bruine soorten ziet; ge kunt dan, mits in 't bezit van een glazen buisje, stellig de veiligheids-ankers te zien krijgen en misschien ziet ge dan ook 't grappige paringsvoorspel; de paring zelf is nog niet waargenomen.

S. LEEFMANS.

EEN MERKWAARDIGE ORCHIS.

Op een min of meer drassig en veenachtig weiland, ongeveer $\frac{3}{4}$ KM. West-ZuidWest van het Zwarte Water (tusschen Venlo en Velden, zie stafkaart, blad Venlo, 4) groeien een vijftal orchideeën, die geen van alle tot de zeldzaamheden behoren, n.l. *Orchis latifolia*, *O. maculata*, *O. incarnata*, *O. morio* en *Platanthera bifolia*.

Ze staan er zóó dicht, dat hier en daar de indruk

van een klaverland ontstaat en 't is dan ook geen wonder, dat 't haast niet mogelijk is, de drie eerstgenoemde soorten steeds uit elkaar te houden. Er bestaan immers bastarden tusschen die orchissen, welke op de geschikte groeiplaatsen even algemeen zijn als de soorten zelf.

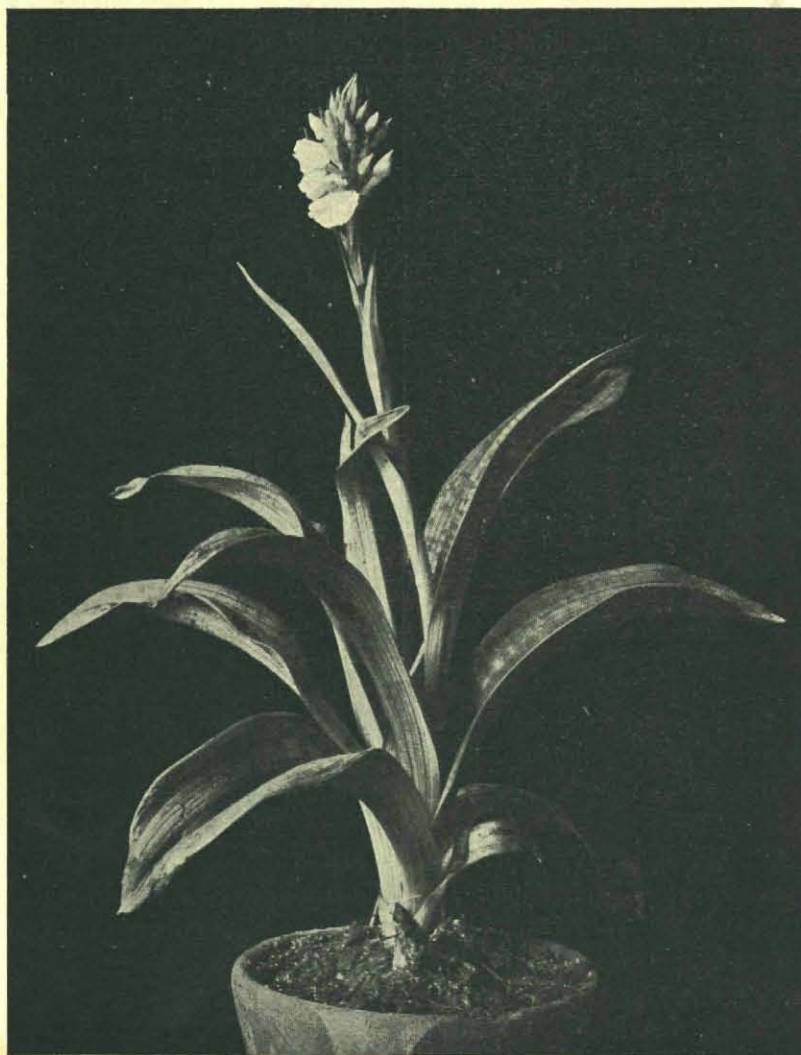
Nog vóór ze alle bloeiden, had ik een aantal planten in knop mee naar huis genomen en ze daar in potten gezet, zonder bijvoeging van vreemde aarde, zoodat de planten in hun ontwikkeling wel niet gestoord zijn. Ze bloeien dan ook thans (14 Juni) alle of bijna alle.

Van een dier zeer toevallig meegenomen planten geef ik den lezers van *D. L. N.* hier 't portret. Oppervlakkig is er mis-

schien niet veel aan te zien en toch houd ik deze voor een merkwaardige bastaard, n.l. tusschen *Orchis morio* en *Orchis maculata*.

Als mijn determinatie juist is (en ik heb eigenlijk geen reden meer, om er aan te twijfelen, want ik heb er lang genoeg over getobd), dan is dit wel een rareiteit, want tot nog toe is deze bastaard alleen bekend uit Normandië en wel uit de omgeving van Dieppe.

De beschrijving, door den vinder Camus gegeven,

Bastaard van *Orchis morio* en *Orchis maculata* op $\frac{2}{3}$ natuurlijke grootte.
(Het linksche niet bloeiende exemplaar behoort er niet bij.)

is te vinden in jaargang 1888 van 't Journal de Botanique, waar de plant ook is afgebeeld op plaat IX. Ik was echter niet in de gelegenheid dat tijdschrift na te zien en citeer deze plaats volgens Ascherson en Gräbner, Synopsis der mitteleuropäischen Flora, Band III, blz. 761.

De daar gegeven beschrijving is de volgende:

Orchis morio maculatus. 4. Plant 20—25 cM. hoog, op *O. maculatus* gelijkend. Knollen handvormig gedeeld. Bladeren lancetvormig, zwak gevlekt. Aar langwerpig-kegelvormig. Schutbladen kruidachtig, meestal langer dan 't vruchtbeginsel. Bloemen lila-rose, purper gevlekt. Bloemdekbladen helmachtig samenheigend, de zijdelings-buitenste iets los,

Bloemtros van *Orchis morio* en *Orchis maculata*.
Natuurlijke grootte.

maar niet afstaand. Middenlob van de drielobbighe onderlip hoogstens zoo lang als de zijlobben, iets smaller dan deze, zwak ingesneden.

Het hier afgebeelde exemplaar wijkt in een paar kleinigheden van bovenstaande beschrijving af. De bladeren zijn n.l. vrij sterk gevlekt, een kenmerk, dat echter absoluut zonder waarde voor een determinatie is. Verder zijn de bloemen bijna wit, de lip is bijna zuiver wit met een zwak geel tintje en een enkel rose spikkeltje, de 5 andere bloemdekbladen zijn zeer licht rose met overlangsche donkerder lijntjes, wat dus geheel aan *O. morio* doet denken. Eindelijk is de insnijding van de lip zeer zwak.

Dat de knollen werkelijk handvormig gedeeld waren, bleek bij 't uitgraven, waarbij van dit en de andere meegebrachte exemplaren de knollen min of meer bloot kwamen.

Het interessante van de plant ligt vooral in 't feit, dat we hier met een bastaard te doen hebben tusschen twee overigens weinig verwante *Orchis*-soorten. *O. morio* toch behoort tot de groep *Hero-orchis*, met ongedeelde knollen en helmachtig saamgebogen bloemdekbladen (de lip uitgezonderd) terwijl *O. maculata* (= *O. maculatus*) tot de groep

Androrchis met afstaande bloemdekbladen behoort.

In nagenoeg alle uitwendige kenmerken behoort 't gevonden exemplaar tot *O. maculata*, doch is er onmiddellijk van te onderscheiden door de *blijvend* helmachtig saamgebogen bloemdekbladen.

De bastaard is er niet een tusschen de typische *O. morio* en de typische *O. maculata*, maar tusschen variëteiten van beide. Van *O. morio*, aan welke soort vooral de bloemkenmerken ontleend zijn, is 't moeilijk na te gaan welke der talloze vormen hier aan de bastaardvorming heeft deelgenomen. Op 't genoemde weiland groeien meerdere tamelijk afwijkende vormen dooreen en men zou er toe komen, om deze eenvoudig als individueele afwijkingen te beschouwen.

De vorm van *O. maculata*, die de afgebeelde bastaard geleverd heeft, is de vorm *helodes*, die zich o.a. door den spitsen top, ook der onderste bladeren van den vorm *genuinus* onderscheidt en die juist thuis hoort op gronden, als waarop de plant gevonden is.

Ten slotte een beschrijving van 't afgebeelde exemplaar:

Stengel boven den grond 19,5 cM. hoog, naar boven iets kantig. Onderste *bladeren* langwerpig-lancetvormig, de bovenste lancetvormig, spits. *Schutbladen* ongeveer zoo lang als de bloem. *Bloemtros* (jong) kegelvormig, ongeveer 30-bloemig. Lip groot, meer breed dan lang, zwak ingesneden en zeer onduidelijk drielobbig, wit met een gele tint en enkele rose puntjes. De overige bloemdekbladen zeer licht rose, met overlangsche rose streepen, blijvend samengebogen. Spoor wit, recht, ongeveer zoo lang als 't vruchtbeginsel.

Door Ascherson en Gräbner is deze bastaard *Orchis neustriaca* genoemd (zie de aangehaalde plaats blz. 768 onderaan). Om de witte bloemen moet daaraan worden toegevoegd: *albiflora*, zoodat eindelijk de afgebeelde plant heet: *Orchis neustriaca* b. *albiflora*.

A. J. M. GARJEANNE.

VOGELTREK OP TERSCHELLING

op Maandag 18 October 1909.

Reeds kort na zonsondergang vertoonden zich vogels rondom den Brandaris, doch slechts nog in gering aantal; later nam dit aantal echter zéér sterk toe. In het begin van den avond merkte ik roodstaartjes, spreeuwen, wulpen, lijsters, vinken, plevieren en rotganzen op, later uitsluitend leeuwerikken, die zich bij duizenden vertoonden. Volgens vele Terschellingers en de lichtwachters, die toch reeds jaren den vogeltrek meemaken, moet een leeuwe-